

sem (gedateerd tussen 1153 en 1173) aangestipt werd. Ook Grauwen heeft geen geheel bevredigende verklaring kunnen voorstellen. Hij vermeldt de noodzaak om het religieus leven aan te passen aan plaatselijke toestanden en tijdsomstandigheden, de 'breeddenkendheid' van Norbertus (284) en meent dat Norbertus te Maagdenburg geheel vrij te werk gegaan is, in tegenstelling tot de stichting van Prémontré, waar de bisschoppelijke invloed een grote rol speelde. Deze opvatting lijkt me beslist voor kritiek vatbaar. De terugkeer naar de gebruiken van sekuliere kanunniken inzake kleding en liturgie, die klaarblijkelijk vanaf 1129 door Norbertus voorgestaan werd, kan men bijvoorbeeld toeschrijven aan de pauselijke afkeuring van de strengere *Ordo Monasterii*, uitgedrukt in een bul van 1126-1128 (uitg. P. Lefèvre, 'Deux bulles pontificales inédites du XIIe siècle, relatives à l'Ordre de Prémontré', in *An. Praem.*, XII (1936) 69; S. Weinfurter, *Salzburger Bistumsreform und Bischofspolitik im 12. Jahrhundert* (Keulen-Wenen, 1975) 269-70, noot 159, acht de datum 1128 waarschijnlijker - de bul is door Grauwen onbesproken gelaten).

Overigens blijkt de auteur niet in de eerste plaats geïnteresseerd in dergelijke problemen; de verhouding Norbertus — Prémontré werd niet in een nieuw daglicht gesteld, hoewel de auteur dit wel als doel gesteld had (viii). Zo duikt de machtsoverdracht aan Hugo van Fosse te Prémontré nu en dan op, maar is ze nergens uitgediept, en hetzelfde kan gezegd worden over de houding van de Maagdenburgse stichtingen ten opzichte van het apostolaat. Misschien kan dit verholpen worden in de studie van de vóór-Maagdenburgse periode in het leven van Norbertus, die Grauwen eerlang wenst te publiceren. Hopelijk gaat hij dan te werk met eenzelfde zin voor grondige bronnenkennis, voor 'demystificatie' van een door legenden omsluisde levensloop, die deze biografie maakt tot een nuttig werkinstrument op velerlei gebied: de reguliere kanunniken-beweging, de Duitse Ostbeweging, de verhoudingen kerk en staat in het Roomse Rijk.

W. Simons

H.R. van Ommeren, ed., *De koopmansgilderol van Deventer 1249-1387* (Werken uitgegeven door het Nederlands Historisch Genootschap, derde serie LXXXVII; Den Haag: Nijhoff, 1978, 303 blz., f49,50, ISBN 90 247 2032 x. Ook verschenen in de reeks Werken van de Vereniging voor Overijsselsen regt en geschiedenis, XXXIV).

H. R. van Ommeren publiceerde de beroemde koopmansgilderol van Deventer waarvan tot nu toe geen complete editie voorhanden was. Het document werd tussen 1249 en 1387 volgeschreven en bevat behalve de statuten van het gilde een lijst van nieuw ingeschreven leden, wier inauguratie om de paar jaar plaats vond. Bij het bestuderen van deze lijst constateerde Van Ommeren dat het hier onmogelijk kon gaan om een gezelschap dat zich professioneel exclusief met de (laken)handel bezig hield. Het vertoont in feite een gevarieerd beeld van een stedelijke bovenlaag van kooplieden en ambachtslieden, magistraatspersonen en pastoors. Dit gegeven betrok hij bij zijn systematisch onderzoek van de statuten van 1249, door hem vergeleken met de schaarse soortgelijke gegevens die van elders uit de dertiende eeuw bekend zijn, waarbij hij Engeland uitdrukkelijk buiten beschouwing laat. Met name wijdt hij aandacht aan de gilden van Groningen, Middelburg en St. Omaars. De organisatie van het gezelschap te St. Omaars wordt, meent hij, doorzichtiger, wanneer we ervan uitgaan dat dit gilde, evenals kennelijk in Deventer het geval was, niet uitsluitend voor lakenkooplieden bestemd was - al hebben een aantal regelingen op hun handelsgewoonten betrekking - maar ook diende als een 'soort heren-sociëteit' (73). Onze kennis omtrent de Deventer club wordt vergroot doordat Van Ommeren er naar gestreefd

heeft om in zijn annotatie zoveel mogelijk materiaal uit andere Deventer bronnen aan die van de lijst toe te voegen. Bovendien poogt hij tot conclusies te komen omtrent de herkomst van de Deventer bevolking door na te gaan welke plaatsnamen als achternaam in de lijst fungeren. Verder dan 100 km van Deventer lagen de 87 genoemde 'plaatsen van herkomst' niet, de meeste nog aanzienlijk dichter bij de stad, hetgeen Van Ommeren tot de stellige uitspraak brengt dat de Deventer bevolking uit de min of meer nabije omtrek kwam. Dat is op zichzelf niet zeer opmerkelijk, maar toch dienen we wel te bedenken dat honderden personen geen achternaam-met-toponym hebben, of helemaal geen achternaam voeren. Hoe voorzichtig we moeten zijn met gevolgtrekkingen blijkt uit het feit dat op het gegeven lijstje geen Friese plaatsnamen voorkomen, terwijl wèl een aantal broeders een Friese voornaam heeft.

Een merkwaardigheid waarvoor Van Ommeren geen aandacht vraagt, is de in de veertiende eeuw te constateren inauguratie van bastaarden (vrijwel steeds van gildebroeders) als nieuwe leden. Terwijl dit vóór 1350 maar twee keer vermeld is (in 1330 en 1347) werd het daarna blijkbaar een gewoonte: in 1356 vormen zij 8 procent, in 1359 bij een klein aantal nieuwe leden 16 procent, in 1361 10 procent, in 1369 bijna een kwart van het totaal. Ik ben geneigd te denken, dat de broederschap in deze jaren bezig was om lacunes, door pestaanvallen veroorzaakt, met bijzondere maatregelen op te vullen. Opmerkelijk is het dat juist in deze periode tweemaal bij de inauguratie staat, dat de oldermansplaats door overlijden vacant is. - Zo is het ook na lezing van Van Ommerens uitvoerige inleiding nog wel lonend om de door hem met zoveel zorg uitgegeven lijst zelf te bestuderen.

J. A. Kossmann-Putto

Het begijnhof van Aarschot (Bijdragen tot de geschiedenis van het Land van Aarschot, I; Tiel: Aarschotse kring voor heemkunde, 1976, 454 blz., 104 afb.).

De Aarschotse kring voor heemkunde kan in zijn vrij kort bestaan reeds bogen op een aantal merkwaardige prestaties en zeer verdienstelijke uitgaven. Ditmaal bezorgde de kring een lijvige verzamelbundel gewijd aan het bekende begijnhof in die stad. Vijf plaatselijke vorsers hebben hun krachten gebundeld om de geschiedenis en de kunstgeschiedenis van dit begijnhof vanaf 1251, datum van de eerste vermelding ervan, te behandelen. Ofschoon ongetwijfeld in de eerste plaats bedoeld voor de belangstellenden uit de stad zelf, werd de bundel strikt wetenschappelijk opgevat. Deze opzet komt duidelijk naar voren in de talrijke referenties naar de voor een goed deel onuitgegeven bronnen, die over diverse fondsen, onder meer te Aarschot, Brussel, Heverlee (Leuven) en Mechelen, verspreid zijn. Een systematische bronnenlijst zou daarom ook niet misstaan hebben naast de wel opgenomen bibliografie (82 nummers) door T. J. Gerits, de studie over en de catalogi van de ikonografische bronnen door A. Coeck en de beschrijvende inventaris van het bewaard gebleven kunstpatrimonium door T. J. Gerits.

Verskillende hoofdstukken bevatten trouwens uitvoerige citaten uit deze Latijnse of Dietse bronnen en worden niet zelden vergezeld door bijlagen die reeds gepubliceerde documenten opnieuw afdrukken of een aantal andere voor het eerst publiceren. Uiteraard zal de doorsnee-liefhebber van de plaatselijke oudheden en monumenten aan deze teksten weinig hebben, maar de historicus, voor wie ze waarschijnlijk bedoeld zijn, zal zich voortdurend ergeren aan de vele onnauwkeurigheden, meestal een gevolg van het te onaandachtig nalezen van de drukproeven. Bij wijze van voorbeeld in de oorkonde van 1258 (pagina 135, gewoon afgedrukt naar de editie van J. Evers) merkten wij op: *nstra* in plaats van